# GLOBALLASHUV DAVRIDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARNING INSON HAYOTIDAGI O‘RNI

**Djavlanova Nodira Xamza qizi**
*Jizzax davlat pedagogika universiteti o‘qituvchisi*

***Annotatsiya:*** *Ushbu maqolada globallashuv jarayonining hayotimizga tobora tez va chuqur kirib kelayotganligi, fan, madaniyat, ta’lim va axloq sohasidagi jarayonlarni ifodalovchi ijtimoiy-madaniy globallashuv ham sodir bo‘layotganligi. hamda ushbu jarayonda yana bir o‘ziga xos jihat ya’ni mafkuraviy ta’sir o‘tkazish ko‘lamini haddan ziyod kengaytirib, beqiyos darajada tezlatib yuborganligi takidlab o‘tilgan.*

***Kalit so‘zlar:*** *Globallashuv, demografik, texnosfera, axborot, ijtimoiy, axloq, ma’naviy, qadriyatlar, mafkuraviy, texnologiya, televideniye.*

Bugungi kunda “globallashuv” so‘zi eng ko‘p ishlatiladigan tushunchalardan biri hisoblanadi. Bu bejiz emas, albatta. Zero, ushbu tushuncha inson va jamiyat hayoti rivojining hozirgi davridagi muhim xususiyatlarni, jumladan, tez sur’atlar bilan o‘zgarib borayotgan, kishilik sivilizatsiyasi bugungi kungacha boshidan kechirgan davrlardan tubdan farq qiladigan o‘ta shiddatli va murakkab bir voqelikni o‘zida mujassam etadi.

Ayni paytda, kishilik jamiyati rivojida ustuvor bo‘lib borayotgan mayllardan kelib chiqiladigan bo‘lsa, insoniyatning istiqbolini ham tasavvur qilish imkonini beradi.

Umumiy ma’noda, globallashuv muayyan hodisa, jarayonning barcha mintaqalar, davlatlar va butun yer yuzini qamrab olganini hamda ularning insoniyat taqdiriga daxldor ekanini anglatadi. Globallashuv jarayonining hayotimizga tobora tez va chuqur kirib kelayotganining asosiy sababi esa, Prezidentimiz qayd etganlaridek, bugungi kunda har qaysi davlatning taraqqiyoti va ravnaqi nafaqat yaqin va uzoq qo‘shnilar, balki jahon miqyosida boshqa mintaqa va hududlar bilan chambarchas bog‘lanib borayotganidadir. Biron mamlakatning bu jarayondan chetda turishi ijobiy natijalarga olib kelmaydi.

Ilmiy adabiyotlarda globallashuvning turli jihatlari farqlanadi. Eng avvalo, aholi sonining tez o‘sib borishi sharoitida oziq-ovqat, ichimlik suvi va shu kabi ehtiyojlarni qondirish, tabiatning zo‘riqishi bilan bog‘liq masalalarni yaxlit holda ifodalovchi demografik–ekologik muammolar mavjudligini alohida qayd qilish lozim.

Hech qanday milliy chegaralarni tan olmaydigan, dunyoda umumiy texnologik va axborot maydoni yuzaga kelayotganini xarakterlovchi texnosferaning globallashuvi uning yana bir o‘ziga xos xususiyatidir.

Shu bilan birga, siyosiy globallashuv hamda fan, madaniyat, ta’lim va axloq sohasidagi jarayonlarni ifodalovchi ijtimoiy-madaniy globallashuv ham sodir bo‘layotganini yoddan chiqarmaslik zarur. Globallashuv jarayonining yana bir o‘ziga xos jihati uning mafkuraviy ta’sir o‘tkazish ko‘lamini haddan ziyod kengaytirib, beqiyos darajada tezlatib yuborganida ham ko‘rinadi. Mafkuraviy globallashuv axborot vositalarining rivoji va bu sohada sodir bo‘layotgan inqilob bilan bog‘liq.

Hozirgi axborot inqilobi oldingi davrlarda paydo bo‘lgan axborot uzatish usullarining ko‘pgina tomonlarini o‘zida sintez qilgan zamonaviy kompyuter texnologiyalariga asoslangan Internet kabi hodisalarning paydo bo‘lishi bilan bog‘liq.

Axborotni keng jamoatchilikka yetkazib beruvchi matbuot, radio, televidenie kabi hodisalarni o‘zida birlashtiruvchi ommaviy axborot vositalari (OAV) jamiyat hayotiga ulkan ta’sir o‘tkazish quvvatiga ega. Qanday katta kuchga ega ekanini ularga nisbatan «to‘rtinchi hokimiyat» atamasi qo‘llanilishida ham ko‘rish mumkin.

OAVning ta’sir kuchi uning materiallari muayyan auditoriyaga mo‘ljallangani bilan ham belgilanadi. Masalan, ichki auditoriyaga mo‘ljallangan materiallarni yoshi, jinsi, ijtimoiy maqomi (kasb-kori), milliy, diniy mansublik kabi belgilarga ko‘ra farqlash mumkin. OAV ijtimoiy hayotdagi muayyan voqea, hodisa yoki muammo yuzasidan axborotni yetkazib berish orqali, uning

jamiyat uchun ahamiyati, keng aholi qatlamlari uchun dolzarbligini ta’kidlaydi. Axborot oqimi hajman keng, mazmunan rang-barang, uzatilishga ko‘ra tezkor bo‘lgan bugungi kunda bu jarayon yanada chuqurlashib bormoqda.

Har kuni dunyoda millionlab voqealar sodir bo‘ladi. Ammo kishilar diqqatiga OAV muayyan ijtimoiy-siyosiy kuchlar manfaatidan kelib chiqib e’tibor qaratgan masalalargina havola etiladi. Bu ularning hodisalarni yoritishning ustuvor yo‘nalishlarini belgilab berishini, muayyan ma’lumotlarni olish, talqin qilish, baholash va tarqatish orqali fuqarolarda tegishli fikr va xulosalar shakllanishiga xizmat qilishini ko‘rsatadi. Bu OAV ning ijtimoiy fikrni kerak bo‘lgan shaklga yo‘naltira olishi, u bilan manipulyasiya qila olishidan dalolat beradi. Mazkur jarayonda soxta, to‘qib chiqarilgan axborotni xaqiqat sifatida taqdim etish, voqelikni biryoqlama taqdim etish yoki buzib ko‘rsatish, reallikni adekvat qabul qilishga yordam beradigan muhim, kerak elementlarni yashirishga alohida e’tibor berilishini ta’kidlash zarur.

OAV bu so‘z, obrazlar, musiqa va shu kabi shakllarda axborotlarning tezlikda uzatilishi va ommaviy tarqatilishini ta’minlashga xizmat qiladi. Bunday vositalarga ommaviylik, davriylik, tinglovchi yoki o‘quvchilar auditoriyasining kengligi kabi xususiyatlar xosdir. Shu nuqtai nazardan qaraganda, hozirgi davrda OAV imkoniyati va qamrovining keskin darajada o‘sganini qayd etish lozim.

OAVning qamrov darajasi, boshqacha aytganda, mahalliy, umummilliy, mintaqaviy yoki xalqaro (global) miqyosda faoliyat ko‘rsatishi ham uning ta’sir doirasini ko‘rsatuvchi omillardan biri hisoblanadi.

Ushbu misollar ham bugungi kunda OAV qamrov doirasining naqadar kengligini muayyan darajada tasavvur qilish imkonini beradi.

Axborot inqilobining hosilasini juda katta axborotni qayta ishlash, xohlagan mamlakat kutubxonasida saqlanayotgan kitoblardan foydalanish imkoniyatining mavjudligida ham ko‘rish mumkin. Radio, televidenie, internet eng so‘nggi ilmiy yangiliklarni qisqa vaqtda butun dunyoga ma’lum qilish, ilm-fan, madaniyat, adabiyot va san’at yutuqlaridan har bir odam foydalana olishiga zamin yaratmoqda.

Global miqyosdagi ijtimoiy va madaniy-ma’naviy maydon shakllanayotgani madaniyatlararo va sivilizatsiyalararo aloqalarning mustahkamlanishiga yo‘l ochmoqda.

Yuqoridagi mulohazalar bugungi kunda turli shakl va mazmundagi axborotlar inson va jamiyat hayoti, taraqqiyoti va kamolotining zaruriy shartiga, OAV esa uni tarqatishning muhim bo‘g‘iniga aylanganini ko‘rsatadi. Xususan, radio, televidenie, gazeta va jurnallarsiz har qanday ma’lumotli kishi ham murakkab ijtimoiy-siyosiy va madaniy jarayonlarda to‘g‘ri yo‘l topa olishi qiyin. OAV esa, kishilarga o‘zining individual tajribasi doirasidan chiqishga va keng qamrovli jarayonlar mohiyatini his qilishga yordam beradi.

OAV orqali amalga oshiriladigan va katta mablag‘ talab qilmaydigan g‘oyaviy ta’sir va tazyiqning o‘ziga xosligi shundaki u o‘quvchi, tinglovchi yoki tomoshabinga sezdirilmasdan amalga oshiriladi va bevosita qurbonlarni keltirib chiqarmaydi. Axborot dushmanni yo‘q qilmagan, katta xarajatni talab qilmagan holda yuqori samara beradi. Bunda g‘oyaviy ta’sir yo‘naltirilgan mamlakatlar aholisining xohish-istaklari, mentaliteti, mavjud muammolari jiddiy o‘rganilgan holda asosiy diqqat kishilar ongi va dunyoqarashiga ta’sir ko‘rsatishga, shakllangan qadriyatlarni o‘zgartirishga, ularning regulyatorlik rolini kamaytirishga yoki butunlay yo‘qqa chiqarishga qaratiladi. Bunday ta’sir o‘tkazishda davriy nashrlar tadrijiylik, radio va televidenie fragmentli uzatish usullaridan ustalik bilan foydalanishmoqda

Globallashuv jarayonida yoshlarda mas’uliyatlilik hissini shakllantirish va milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash muammolari bugungi kunning eng katta dolzarb masalasidir. Shu nuqtai nazardan ularning ma’naviy bo‘shliqlarini to‘ldiruvchi o‘rindosh vositalar, milliy qadriyatlar ruhidagi tarbiyaviy uslublar ishlab chiqish lozim bo‘ladi. Bugungi murakkab, axborotlashuv jarayoni juda tez kechayotgan davrda yoshlar ma’naviyatini e’tiborda tutib, ulardagi mas’uliyatlilik hissini oshirish, qiziqish doiralariga mos vositalar orqali ta’sir qilish talab etiladi. Loyihada mana shu omillarni hisobga olib metodik qo‘llanma yaratish ko‘zda tutiladi. Yoshlarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash ulkan ijtimoiy jarayonni qamrab oluvchi ma’naviy islohotdir. Ayniqsa ularda

ijtimoiy voqeliklarga tez kirishib ketuvchi, barcha narsa va hodisalarga mas’uliyatli etib tarbiyalash vositalari o‘rganiladi. Yoshlarni nafaqat ijtimoiy, balki, shaxsiy hayotlarida ham mas’uliyatlilik eng zarur va muhim kategoriyadir.

Xulosa qilib aytganda, hozirgi globallashuv jarayonlari ta’sirida zamondagi ijtimoiy-madaniy holat milliy madaniyat, an’ana va qadriyatlar saqlangan holda jahon hamjamiyati rivojining yangi tipdagi ma’naviy asoslarini yaratishni talab qilmoqda. Bunda universal umuminsoniy ma’naviy qadriyatlar tizimini milliy qadriyatlar bilan uyg‘unlashtirish benihoya muhim ahamiyat kasb etadi.

**Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. SH.Mirziyoyevning 2019-yil 19-martdagi videoselektor ma’ruzasi
2. S.S.Babadjanov. Pedagogika oliy ta’lim muassasalari talabalarining mediakompitentligini rivojlantirish texnologiyasi. Toshkent-2018 17-b
3. Ҳамидова М. Информацион таҳдидларга қарши курашишда ҳуқуқий ҳужжатларнинг аҳамияти. ―Илмий-педагогик ва ўқув-методик нашрлар орқали информациявий таҳдидларга қарши курашиш: профилактика, технология, механизм республика илмий-амалий конференция тўплами. – Т., 2017. 24 б.
4. Khakkulov Kamil Yusupovich, Djavlanova Nadira Khamzaevna ”The efficiency of receiving information today and the methods of use”.- Bestjournal of innovation inscience, research anddevelopment. ISSN: 2835-3579, Issue:04/2024-833-837 bet.
5. Djavlanova N.X “Jamiyatda komil inson bo‘lib yetishishda o‘qituvchi- murabbiyni o‘rn” - International Conference on Developments in Education, -2024.-40-43 b.
6. M.M.Mo‘minova. Internet huruji yoxud virtual olam. ―Zamonaviy uzluksiz ta’limni raqamlashtirish: Pedagogika sohasida zamonaviy tendensiyalar va rivojlanish omillari mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konfrensiyasi. ADU.2022-240-b.